

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פְּרֻשֶׁת הַשָּׁבוּעַ שׁוֹפְטִים תש"ף

למה רק לא ירְפָה לו סוסים?

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

מופק בסיוע של:
ההסתדרות הציונית העולמית
המחלקה לשירותים רוחניים בתפוצות

"רק לא ירְפָה לו סוסים ולא ישיב את העם מצְרִימָה לְמַעַן הַרְבּוֹת סוס ויקָנוּ אֶמֶר לָכֵם לֹא תִסְפוּן לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד" (דברים י"ז טו).

הציווי הראשון המופנה אל המלך בפרשתנו מופיע בפסוק זה: נחלקו גדולי עולם בשאלה: מה פשר הציווי ומה הקשר בין שני חלקי הפסוק?

התרגום המיוחס ליונתן הסביר, כי האיסור להרבות בסוסים הוא על כלל מנהיגי עם ישראל, כי אם הם יתגאו ויבטלו מעיסוק בתורה הם, ח"ו, יחובו חובת גלות והעם יענש בחזרה לארץ מצרים.

רש"י פירש שמלך שירבה לו סוסים יאלץ לשלוח את עבדיו למצרים, כדי לרכוש אותם שם וזה אסור. הקשה עליו הרמב"ן, והרי בתלמוד הירושלמי (סוף פ"י בסנהדרין) מפורש, שהדבר מותר: "לישיבה אי אתה חוזר אבל אתה חוזר לסחורה לפרקמטיא ולכבוש הארץ"? לכן, ניתק הרמב"ן בין שני האיסורים, ואסר לקנות סוסים רבים גם מארצות אחרות. בכך הלך הרמב"ן בדרכו של הרמב"ם, שגם הוא פיצל את שני חלקי הפסוק, וניתק את הקשר ביניהם. וז"ל בהלכות מלכים: "ולא ירבה לו סוסים אלא כדי מרכבתו, אפילו סוס אחד פנוי להיות רץ לפניו כדרך שעושים שאר המלכים אסור" (פ"ג ה"ג) ולא הזכיר כלל את ענין הירידה למצרים בהקשר זה. לעומתם בעל ספר החינוך, הלך בעקבות רש"י וראה בסיפא של הפסוק את טעם המצווה. וז"ל: "וכבר אמר הכתוב בטעם מצוה זו שהיא לבל ישיב את העם מצרימה" (מצוה תצט).

בספרי "צפנת ישעיהו - מעוזיה ועד אחז" (עמודים 99-101 ע"ש), הצעת, בשולי גלימותיהם של הראשונים, הסבר אחר. הפרשיה מלמדת אותנו כיצד לנהל מדינה יהודית עצמאית. (לא מדובר בפסוקים אלה על הנהגותיו של המלך כאדם פרטי). מדינת היהודים צריכה להתבסס על צבא מילואים, ולא על צבא קבע ענק. צבא המבוסס על רכב ופרשים הוא צבא קבע. רק צבא מקצועי, המתאמן לאורך השנה, יכול להקים יחידות של פרשים ומרכבות. השליטה באמצעים אלו דורשת מיומנות וקשר אישי רצוף עם הסוסים, כדי להבטיח את הפעלתם גם בתנאי קרב. לצבא קבע גדול חסרונות הרוחניים:

א. כדי להחזיק צבא קבע יש צורך בתקציב גדול מאוד, שהרי הצבא איננו יצרני, אחזקתו וצידודו עולים הון רב. כדי להשיג ממון זה צריך לעבור על איסור נוסף והוא: "וְכִסְפֵּךָ וְזָהָב לֹא יִרְפָּה לֹא מְאֹד". ביטחון בסוס וברכב עלול לפגוע באמונה ובביטחון בקב"ה. גם הנביא ישעיהו יוצא שוב נגד תפיסה זו בתקופה מאוחרת יותר, בימי חזקיהו. וזה לשונו: "עַל סוּסִים יִשְׁעֲנוּ וַיִּבְטְחוּ עַל רֶכֶב כִּי רֵב וְעַל פָּרָשִׁים כִּי עֲצָמוּ מְאֹד וְלֹא שָׁעוּ עַל קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל וְאֵת ה' לֹא דָרְשׁוּ" (לא א).

ב. כפי שכבר הזכרנו, הטיפול והשליטה בסוסים דרשו קשר נפשי עמוק עם בעלי החיים. שירות הקבע מנע (בוודאי בימי התנ"ך) הקמת משפחה מסודרת, וניתק את החייל הצעיר מהשפעתם של זקני משפחתו ושבטו. נוסף לכך את אווירת ההתפרקות ששוררת כמעט בכל צבא, ונקבל מתכון כמעט מובטח לנפילה רוחנית. רק יחידי סגולה מסוגלים לעמוד בניסיון קשה זה. גם בימינו, כשהדרכים התקצרו ואמצעי התחבורה השתכללו, חייו של חייל בצבא קבע הנם מתכון בעייתי לבניית משפחה, ולהתקדמות רוחנית. רק רקע רוחני עשיר ויסודות עמוקים, יכולים להבטיח שהשירות יעבור בשלום מהבחינות הללו. הקצינים בצבא הקבע ומשפחותיהם ראויים לכל שבח ועידוד, על מסירות נפשם גם בתחום זה, בתוכם הקצינים בוגרי הישיבות והמכינות הקדם צבאיות.

בימים אלה, כוחות הביטחון של מדינת ישראל מתמודדים עם אתגרים קשים בצפון ובדרום. נאחל להם סייעתא דשמיא גדולה. את אחינו בעוטף עזה נחזק בברכת חזק ואמץ, ברכת ד' עליכם. לכל אחינו בית ישראל, בכל מקום שהם, נאחל בריאות איתנה. לכל הפוליטיקאים נשלח תחינה ואזהרה, מי שיגרור את הציבור לבחירות בחודשים הקרובים, לא יוכל לטעון שהוא לא "שרף את המחסנים". נסיים בתפילה שהקב"ה יסיר את המחלה מכלל האנושות שוחרת הטוב והשלום.

לעיין ר' אליהו כרמל ז"ל ח' באייר תשע"ו	לעיין הרב ישראל רוזן זצ"ל י"ג בחשוון תשע"ח	לעיין מרת גיטה (ד' באב) ור' אברהם קליין ז"ל, (י"ח באייר)	לעיין ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד ז"ל (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	לעיין הרב אשר וסרטיל ז"ל ט' בכסלו תשס"ט
לעיין הרב שלמה מרזל זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' י' באייר תשע"א	לעיין הרב ראובן אברמן זצ"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' ט' בתשרי תשע"ו	לעיין מרת שרה ונגרובסקי ע"ה בת ר' משה זאב י' בתמוז תשע"ד	לעיין מרים שטרן ע"ה ח' באב תשע"ט	לעיין מר שמואל ואסתר שמש ז"ל חבר הנהלת 'ארץ חמדה' י"ז בסיוון תשע"ד

לעיין דוד צבי טרשנסקי ז"ל בנם של יצחק ונעמי הי"ו. נלב"ע כ"ח באייר
לעיין הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

דיינים: הרב אליעזר שנקולבסקי, הרב ניר ורגון, הרב בצלאל דניאל

המקרה בקצרה: הנתבעים הם בעלי נכס הכולל כמה אולמות, הנתבעים רצו לבנות עוד שלושה אולמות בנכס, ולצורך כך פנו לתובע שהיה מוכר להם כקבלן בניין וכמפקח בנייה, על מנת שיסייע להם לבחור קבלן, להכין את החוזה מולו, ולפקח על עבודתו של הקבלן בחוזה. בחוזה שנחתם בין הצדדים סוכם שישולם לתובע 78,000 ₪ עבור עבודתו. המפקח המליץ על חברה קבלנית, ולאחר מכן נחתם עמה חוזה.

המפקח תבע את השלמת שכרו, והחזר תשלומים ששילם מכיסו עבור הבנייה. סך כל התביעה היא על סך 126,000 ₪. לטענת הנתבעים החברה הקבלנית (להלן, החברה) עליה המליץ התובע שייכת לתובע והוא היה מורשה חתימה בחשבון הבנק של החברה, ולכן יש כאן ניגוד עניינים ואונאה. בנוסף לוח התשלומים לחברה שאישר התובע אינו סביר, והשכר ששולם אינו הולם את העבודה שנעשתה בפועל. לפי חו"מ שהגישו הנתבעים לבית הדין שווי העבודה שנעשתה באחד האולמות הוא כ-230,000 ₪, בעוד ששולם לחברה מעל 1,000,000 ₪, והתובע ידע על כך בהיותו מורשה חתימה בחברה (הוצגו ראיות לכך). התובע השיב כי הוא מכר את החברה לאדם אחר, ובעת העבודה היא לא הייתה שייכת לו. התובע הכחיש את הטענה שהנתבעים שילמו לחברה יותר מדי עבור בניית אחד האולמות, אלא טען שהתשלומים היתרים נעשו ללא ידיעתו.

פסק הדין: על התובע לשלם לנתבעים סך 795,000 ₪ אלא אם כן החברה תתקדם בעבודתה, ומהנדס מסוים יקבע שהעבודה שנעשתה שווה 1,016,000 ₪. בנוסף עליו לשלם הוצאות משפט בסך 5,000 ₪ לנתבעים.

נימוקים בקצרה:

1. הבעלות על החברה הקבלנית והשלכותיה

להבנת בית הדין התובע מכר את החברה, אולם ההסכם לא קיים במועדו והעברת הבעלות נדחתה בשנה. כך יוצא שבעת שנחתמה העסקה בין הנתבעים לחברה, הבעלים של החברה היה התובע עצמו. הנתבעת אמנם ידעה שהחברה היתה פעם בבעלות התובע, אלא שלא ידעה שהחברה בבעלותו כעת. כיוון שלא יתכן שאדם יפקח מטעם מזמין עבודה על חברה הנמצאת בבעלותו, ממילא הסכם הפיקוח בטל, והמפקח לא זכאי ליתרת שכרו. בנוסף, קבע בית הדין כי הפרט היחיד בו התובע התרשל היה לגבי הספינקלרים, שם התמחור היה גבוה בהרבה מהצעות מתחרות, גם בגלל רשלנות זו התובע אינו זכאי לקבל שכר עבור עבודתו. **לפיכך, בקשת התובע להשלמת שכרו – נדחתה.**

2. אישור תשלומים מעבר להתקדמות הקבלן

לטענת הנתבעים התובע אישר לקבלן תשלומים מעבר להתקדמות בעבודה, לעומת זאת, התובע טען שהוא לא אישר את התשלומים, וגם לא ידע עליהם. בית הדין דחה את דבריו של התובע שכן כאמור לעיל חשבון הבנק של החברה נשלט על ידו בזמן המדובר, ולכן לא סביר שהוא לא ידע על התשלומים שנכנסו לחשבון. בנוסף לפחות את חלק מההמחאות הוא עצמו הפקיד. התובע לא התריע בפני הנתבעת שהתשלומים שהיא משלמת לחברה הם גבוהים ממה שסוכם עם החברה. להיפך, הוא ציין בפני הנתבעים שלא נשאר הרבה על מנת לסיים את המלאכה. התובע נהנה באופן ישיר מהקדמת התשלומים, כיוון שהדבר איפשר למי שקנה את החברה לשלם לתובע את התמורה על קניית החברה.

3. אחריות המפקח לתשלומים שלא שולמו כדין

התובע הינו מפקח בנייה שאישר כספים שלא כדין. הרב גדעון פרל במאמרו (שערי צדק חלק ו עמ' 213 ואילך) דן מהי אחריותו של מפקח בנייה, וכתב שיש שדנו אותו כשומר שכר. לדעת בית הדין דינו כפועל או כשליח, או כאדם שגורם לחבירו לסמוך על דבריו, וכדברי השו"ע (חו"מ שו, ו) שיש אחריות לחלפן (שולחני) אם אמר על המטבע שהוא טוב, והסתבר שהוא גרוע. לכן כאן כשהנתבעים סמכו על התובע כשהוא אישר את העבודה, מוטלת אחריות על התובע לשלם במידה והטעה אותם. בנוסף יש לחייבו כדין שליח שנאמר בגמרא (בבא מציעא עג ע"א) שאם השליח לא קנה את הסחורה כפי שהתבקש עבור המשלח, הוא חייב לפצות את המשלח על אובדן הרווחים שנגרמו לו. והסביר הריטב"א בשם רבו שהנימוק הוא שכיון שסמכו עליו חייב לפצות אותם. קל וחומר שכאן התובע חייב לשלם, משום שגרם נזק גמור לנתבעים, ולכן מסתבר שגם לפי החולקים על הריטב"א כאן יהיה חייב.

להבדיל, גם בתי המשפט נוהגים לחייב את מפקח הבנייה בנזקים שנגרמו מחוסר פיקוח ראוי. ואכן במקרה שלנו, בהחלט ישנו כשל גדול בהתנהלות המפקח.

בנוסף יש לתובע אחריות מסוימת גם על מעשי הקבלן כדין ערב וכדברי הרמ"א (חו"מ קכט, ב) שאדם שהמליץ על לווה שכדאי להלוות לו, אחראי במקרה שהלווה לא יוכל להחזיר את הכסף שקיבל.

אמנם, מדברי השיטה מקובצת (בבא קמא צט ע"ב) עולה שאם הנזק שגרם החלפן בעצתו הגרועה הוא בר החזרה ותיקון, הרי שאין לחייבו על הנזק. במקרה שלנו החברה יכולה להשלים את העבודה, אך במקרה ולא תעשה זאת יהיה על התובע לפצות את הנתבעים על הכספים שהעבירו לחברה בטרם עת.

למעבר לפסק הדין

לנסות בם את ישראל

בספר שופטים מסופר שלאחר מות יהושע ודור הזקנים שהיו אחריו, החלו בני ישראל לנסות אחר העבודה הזרה של העמים שנותרו בארץ, ולכן הקב"ה מסר אותם בידי הגויים שהיו בינם וסביבותיהם, וכאשר היו ישראל זועקים לדי' היה די' מקים להם מושע. ונאמר (שופטים ב, כ - ג, ד):

"וַיַּחַר אֱלֹהֵי ד' בְּיִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר יְעֹן אֲשֶׁר עָבְרוּ הַגּוֹי הַזֶּה אֶת בְּרִיתִי אֲשֶׁר צִוִּיתִי אֶת אֲבוֹתָם וְלֹא שָׁמְעוּ לְקוּלִי: גַּם אֲנִי לֹא אוֹסִיף לְהוֹרִישׁ אִישׁ מִפְּנֵיהֶם מִן הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עִזְבִּי יְהוֹשֻׁעַ וַיָּמָת: ... וְאַלֶּה הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הֵנִיחַ ד' לְנִסּוֹת בָּם אֶת יִשְׂרָאֵל... לְדַעַת הַיְשָׁמְעוּ אֶת מִצְוֹת ד' אֲשֶׁר צִוָּה אֶת אֲבוֹתָם בְּיַד מֹשֶׁה:"

המילה "לנסות" מזכירה את הפעמים הראשונות שמוזכר 'ניסיון' בתנ"ך, בניסיון שנתנסה אברהם בעקדה ובניסיון שהתנסו בני ישראל במן במדבר, והמדרש (תנחומא בובר וירא מג) דן בכך ומשווה בין הניסיון הזה ובין הניסיונות הראשונים: "בא וראה מה בין הראשונים לאחרונים, שהראשונים היו מתנסים ע"י הקדוש ברוך הוא, שנאמר 'זהאלהים נסה את אברהם' (בראשית כב, א), וכן באנשי דור המדבר, שנאמר 'למען אנסנו הילך בתורת אלהים' (שמות טז, ד), וכן הוא אומר 'למען ענותך וּלְמַעַן נִסּוֹתֶיךָ וְגו' (דברים ח, טז), אבל האחרונים נתנסו על ידי האומות, שנאמר 'אלה הגוים אשר הניח ד' לנסות בם את ישראל' (שופטים ג, א), הרי 'נתת ליראיך נס להתנוסס מפני קושט סלה'. (תהלים סו, ו), מאי 'מפני קושט סלה', מי נתנסה ועמד בניסיונות. וכן אתה מוצא בדניאל וחביריו כשגלו גזר עליהם הקדוש ברוך הוא שיאכלו לחם טמא, שנאמר 'ככה יאכלו בני ישראל את לחם טמא בגוים אשר אדיחם שם' (יחזקאל ד, ג), עמד נבוכדנצר וקיים את הדבר, התחיל ואמר גוזר אני שיהו אוכלים מאכילת שלי, שנאמר 'זימן להם המלך וגו' ומפת בג המלך ומיין משתיו וּלְגַדְלָם שְׁנַיִם שָׁלוֹשׁ וּמִקְצָתָם יַעֲמְדוּ לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ' (דניאל א, ה), דניאל לא קיבל עליו אלא אמר אף על פי שגזר הקדוש ברוך הוא עלינו שניאכל לחם טמא, בקש לנסות אותנו, אלא נעשה שלנו, והקב"ה יעשה שלו, התחיל לומר לשר הטבחים בבקשה ממך 'נס נא את עבדיך ימים עשרה וייתנו לנו מן הזרועים ונאכלה ומים ונשתה, ויראה לפניך מראינו ומראה הילדים האוכלים את פת בג המלך וכאשר תראה עשה עם עבדיך' (דניאל א, א), אמר להם ואתם יכולים להתנסות ימים עשרה שלא לאכול לחם ושלא לשתות יין, אמרו לו הן, שאנו מבני בניו של אותו האיש שנתנסה בעשר נסיונות מן האלהים, זכותו תעמוד לנו... כיון שעמדו בניסיונם מה כתיב... 'זמקצת ימים עשרה נראה מראיהם טוב ובריאי בשר מן כל הילדים האוכלים את פת בג המלך' (שם), הוי 'נתת ליראיך נס להתנוסס', מהו נס, גידלת אותם, כמה שנאמר 'זכנס על הגבעה' (ישעיה ל, יז).

המדרש מצביע על ירידת הדורות. אברהם אבינו וכן דור המדבר זכו שבכמה מן הניסיונות היתה להם ידיעה ברורה שזהו ניסיון מאת הקב"ה. לאברהם היה דיבור מפורש מאת ד' להעלות את בנו יצחק לעולה. ולדור המדבר נאמר הוראות מפורשות מאת ד' כיצד עליהם לנהוג במן, לקחת ממנו רק את הכמות הנדרשת לאכילתם, ולא לשמור ממנו לצורך יום המחרת, ועוד. אך בגויים שד' הותיר בארץ לא היתה לבני ישראל ידיעה ברורה שמדובר בניסיון, ואי-ידיעה זו מקשה על העמידה בניסיון.

כדוגמה לכך ממשיך המדרש ומביא את הניסיון של דניאל וחביריו. מצד אחד ידועה היתה בינם הנבואה שנתנבא יחזקאל על העונש שיקבלו ישראל בגלותם: "וַיֹּאמֶר ד' פְּכָה יֶאֱכְלוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת לֶחֶם טָמֵא בְּגוֹיִם אֲשֶׁר אֲדִיחָם שָׁם". ובעונש של 'אכילת מאכל טמא' נכלל גם העונש שהגולים יאלצו לאכול 'מאכלים אסורים' ודומיהם, שהם מטמאים ומטמאים את הנפש, וכפי שמשמע שם בסמוך בדברי יחזקאל. ואכן מסופר שדניאל וחביריו נאלצו לאכול מאכלי פיגולים בתפריט שהוכן עבורם בעת שהיו שבויים אצל נבוכדנצר במסגרת הכשרתם להיות ראוים ומתאימים לעמוד בהיכל המלך.

לכאורה דניאל היה יכול להיכנע למר גורלו ולומר לעצמו שבעונש על חטאי עם ישראל, נתקיימה בו גזירת העונש שהתנבא יחזקאל והוא נאלץ לאכול מאכלים אסורים. ולא לראות את מנת המאכל והמשתה המוגשת לו מבית המלך בתור ניסיון. אך דניאל התעקש והחליט שאין הכרח לומר שהגזירה מתייחסת אליו, והוא עמד בניסיון ופנה לאחראי עליהם שינסה לתת להם אוכל כשר (זרעונים ומים), והאחראי הסכים, והקב"ה סייע בידי דניאל וחביריו, ולמרות שהם אכלו אוכל פשוט הם נראו בריאים יותר מאשר הילדים גויים שאכלו את המאכלים המשובחים והאסורים. ומדרש תנחומא אומר שעליהם נאמר הכתוב 'נתת ליראיך נס להתנוסס מפני קושט סלה'. ומשמעות הדבר, שה'ניסיון' והעמידה בו, מגביהים את מעלת האדם מלשון 'נס', ואז השכר המגיע לעומדים בניסיון הוא שכר אמיתי, 'מפני קושט סלה', ו'קושט' הוא מלשון 'אמת' (בארמית).

המדרש מגלה, שזו גם משמעת הניסיון שעברו בני ישראל בימי השופטים. לאחר שתמו הנצחונות הגדולים שזכו להם בכיבוש הארץ בימי יהושע, ולאחר השקט שהיה בדור שאחרי יהושע, החלו ההטרדות מן הגויים שסביבם ומן הגויים שחיו בקרבם. הטרדות אלו היו מוצדקות מכיוון שרבים מבני ישראל החלו לעבוד עבודה זרה. ולכאורה, היראים מבני ישראל היו יכולים להתיימשך מלחמתאמץ בשמירת התורה והמצוות, ולחשוב שדי' זנח אותם. וכפי שעלול היה דניאל לחשוב בעת היותו שבוי אצל נבוכנצר. אלא שזה היה ניסיון מאת ד' לאותם יראים בדומה לניסיון שהתנסה דניאל. האם לקבל את המצב כמצב נתון או להמשיך ולהתאמץ בשמירת התורה והמצוות. וזו כוונת הכתוב בספר שופטים: "וְאַלֶּה הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הֵנִיחַ ד' לְנִסּוֹת בָּם אֶת יִשְׂרָאֵל... לְדַעַת הַיְשָׁמְעוּ אֶת מִצְוֹת ד' אֲשֶׁר צִוָּה אֶת אֲבוֹתָם בְּיַד מֹשֶׁה". כלומר, האם לא ישקעו במחשבות יאוש, ולמרות המצב הקשה ימשיכו בשמירת התורה והמצוות. ואכן, אותם אלו שהמשיכו בשמירת התורה והמצוות התעלו והתגדלו, וכפי שמדרש תנחומא ממשיך ואומר שעליהם נאמר 'נתת ליראיך נס להתנוסס מפני קושט סלה', ומהו 'מפני קושט סלה', מי שנתנסה ועמד בניסיונות.

ואמנם המדרש מזכיר שדניאל תלה את יכולתו לעמוד בניסיונות בזכותו של אברהם אבינו שעמד בעשרה נסיונות, וכך גם יכולתם של שאר הדורות לעמוד בניסיונות באה מזכותו של אברהם אבינו שעמד בעשרה נסיונות. ובין עשרת הנסיונות היו נסיונות שאברהם היה עלול לחשוב שהוא ננטש על ידי הקב"ה כמו בעת לקיחת שרה וכדומה. ועמידתו של אברהם אבינו באותם נסיונות שלא היה לו בהם דיבור ישיר מאת ה', היא שהביאה לבניו אחריו בכל הדורות את הכוח להמשיך בשמירת התורה והמצוות גם כאשר הם חשו שהם ננטשו כביכול על ידי הקב"ה. ובאמת לא מדובר בנטישה אלא בניסיון, וכפי שמבואר בתחילת ספר שופטים.

לע"נ אמו"ר רחל בת ר' בנימין בונים ע"ה

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ו)

Jerusalem, Israel

ירושלים, ישראל

מרחשוון תשס"ו

עליית כלה להר הבית ביום חופתה

שאלה

נושא אחיזתנו במקום קודשנו, הר הבית, חשוב לי מאוד. בעוד זמן קצר אני מתכוננת בעזרת ה' לבנות בית בישראל. האם אין זה מן הראוי לעלות להר הבית ביום חתונתי, שהרי ערב קודם אטבול, וזו הזדמנות גם מבחינת הלכות מקדש, וגם אציין ואקשר בזה בין בנין ביתי הפרטי לבין בנין הבית השלם, בית המקדש הלאומי?

תשובה

אכן, השאיפה לבנות את בית מקדשנו חייבת להיות חלק חשוב מכיסופי הגאולה של כל אחד ואחד. מאידך גיסא, ההלכות הנוגעות לכניסה למקום קדוש זה מחייבות זהירות גדולה. אי לכך הוציאה הרבנות הראשית הנחיה כללית, עם שחרור המקום בשנת תשכ"ז, האוסרת על עלייה למקום, בגלל חומרת האיסור להיכנס בטומאה להר הבית, ועוד יותר למקום העזרות ופנימה. לכן כל עלייה להר הבית חייבת להיות אחרי פסק הלכה, כל אחד מרבו. פסק ההלכה, אם יתיר זאת, יכלול גם הנחיות ברורות של התנהגות וכללי טהרה. כיוון שהגבולות של האזורים שניתן לעלות אליהם כיום אינם מסומנים בשטח, יש צורך בליווי של מדרוך, תלמיד חכם שמבין בנושא זה. נוסף הדרכה כללית המתייחסת לשאלת עליית כלה להר הבית קודם חתונתה: אף-על-פי שמותר לנידה או לטמא קרי שטבל בו ביום להיכנס להר הבית, למקומות שיש שמתיירים לטמאי מתים לעלות אליהם¹, אסור לבלה שטבלה בלילה שלפני חופתה לעלות להר הבית גם למקומות הללו². אכן אם טבלה שני לילות לפני חופתה מותרת לעלות ביום חופתה³, ובלבד שביום חופתה תבדוק עצמה כדין⁴.

¹ שנינו בכלים (פ"א מ"ח): "...הר הבית מקודש ממנו, שאין זבים וזבות נידות ויולדות נכנסים לשם... עזרת הנשים מקודשת ממנו, שאין טבול יום נכנס לשם ואין חייבין עליה חטאת. עזרת ישראל מקודשת ממנה, שאין מחוסר כיפורים נכנס לשם וחייבין עליה חטאת". כן פסק הרמב"ם (בית הבחירה פרק ז הל' טו). מכאן למדנו כי טמא שטבל, אף שהוא טבול יום, יכול להיכנס להר הבית לכל מקום שאליו מותרים טמאי מתים להיכנס.

² הגמרא (נזיר מד ע"ב) דנה בשאלה אם טבול יום של זב כזב דמי או לאו; כלומר, אם זב שטבל בו ביום ועוד לא העריב שמשו דינו כזב, ואסור לו להיכנס להר הבית, או שכיוון שטבל כבר נטהר מזובו, ומותר להיכנס להר הבית. ומסיימת הגמרא: "טבול יום של זב (לאו) כזב דמי, ואפ"ה כיון דמחוסר כיפורים לא עייל". ומשמע מהגמרא שזב טבול יום אסור להיכנס להר הבית, כיוון שהוא מחוסר כיפורים.

אולם נחלקו הראשונים בגרסת הגמרא ובמסקנתה: לדעת התוספות (שם וביבמות ז ע"ב ד"ה רבי) יש לגרוס בגמרא: "טבול יום של זב לאו כזב דמי, ואפ"ה כיון דמחוסר כיפורים לא עייל". כלומר, גם לפי מי שאומר שטבול יום של זב אינו כזב, ומותר להיכנס להר הבית, אם אותו טבול יום הוא גם מחוסר כיפורים, כיוון שצריך להביא קרבן על הטומאה שממנה טבל, דינו כזב, שאסור בכניסה להר הבית. וכן פסק הר"י בתוספות (יבמות שם), שטבול יום של זב שהוא מחוסר כיפורים אסור להיכנס במחנה לוייה, ומשמע מלשונו שזהו איסור דאורייתא.

אולם הר"ש משאנץ (כלים פ"א מ"ח) מסיק ש"אפילו טבול יום דזב וזבה נידה ויולדת שרי במחנה לוייה, חוץ מעזרת נשים". מבאר ה"קרו אורה" (נזיר מה ע"א ד"ה ולפי"ז) שגרסתו בגמרא הייתה כגרסה שלפנינו, והיא: "טבול יום של זב כזב דמי, ואפ"ה כיון דמחוסר כיפורים לא עייל"; אולם לפי מי שאומר שטבול יום של זב לאו כזב דמי, גם אם הוא מחוסר כיפורים אין דינו כזב ומותר במחנה לוייה – היינו בהר הבית. וכן מסיק ה"קרו אורה" גם בדעת הרמב"ם (בית הבחירה פרק ג), שסתם ולא חילק בין טבול יום שהוא מחוסר כיפורים לבין טבול יום סתם. לדעה זו, כל טבול יום מותר בכניסה להר הבית. באופן דומה כתב גם ה"חזון איש" בדעת הרמב"ם (בליקוטים למסכת זבחים ומנחות סי' א' אות ט) שטבול יום מותר בכניסה להר הבית גם אם הוא מחוסר כיפורים, אם כי לדעתו הסוגיה בנויר לכל הדעות סוברת שטבול יום מחוסר כיפורים אסור בכניסה להר הבית, אלא שהמקורות המתירים לסתם טבול יום להיכנס להר הבית ולא חילקו אם הוא מחוסר כיפורים או לאו, חולקים על הסוגיא בנויר, והרמב"ם סובר כמותם.

והנה נחלקו הראשונים בדין זבה גדולה. לדעת הרמב"ם (הלכות איסורי ביאה פ"ו הל' ד - ו), כל אישה מהיום שבו רואה לראשונה סופרת שבעה ימים, ומיד אחריהם אחד-עשר יום, וחוזר חלילה באופן רצוף כל ימיה, ואם ראתה שלושה ימים בתוך אחד-עשר יום אלו נעשית זבה גדולה, ונטהרת מדאורייתא רק בספירת שבעה נקיים. אולם רוב הראשונים, ובראשם הרמב"ן (הל' נידה ב' ב), חולקים וסוברים שבכל פעם שהאישה רואה מתחילה ספירה זו מחדש, ורק אם תראה מיום השמיני לראייתה עד יום י"ח לראייתה שלושה ימים רצופים יהיה דינה כזבה גדולה.

והנה, על פי ההבנה המקובלת בדעת הרמב"ם, כיוון שמחזור נורמלי הוא בערך של שלושים יום, כל אישה תהיה ספק זבה גדולה, שמא ראתה באחד-עשר הימים שבהם נעשית זבה גדולה (ודלא כהבנת הגר"ח מבריסק (איסור"ב ד' יב) המבין כי גם לדעת הרמב"ם בעלת וסת קבוע מתחילה את מחזור הנידה והזבה מחדש ביום וסתה). אולם נראה שגם על פי הרמב"ן ושאר הראשונים, כיוון שכאשר ילדה מתחילה לראות בחודשים הראשונים ראייתה אינה סדירה לחלוטין, ובהחלט ייתכן שראתה פעמיים בתוך י"ח יום – נעשית אז זבה גדולה, ולמעשה כל אישה כאשר באה לטבול בפעם הראשונה מסתבר שדינה כזבה גדולה.

אולם, כאמור לעיל, על זבה גדולה להביא קרבן, ועד שלא תביא קרבן זה היא מחוסרת כיפורים. לכן נראה כי כל כלה שטובלת בלילה שלפני חופתה, ביום חופתה הנה טבולת יום, וכיוון שכאמור לעיל הוגדרה כזבה גדולה, היא גם מחוסרת כיפורים, שבה נחלקו הראשונים אם אסורה מדאורייתא להיכנס להר הבית, או שמותרת אפילו מדרבנן. כיוון שאיננו יכולים להכריע במחלוקת זו, יש לאסור מספקא דאורייתא על כלה זו להיכנס להר הבית.

שכן אז "הערב שמשה" היה בלילה שלפני חופתה, וביום חופתה אינה עוד טבולת יום ומוגדרת כמחוסרת כיפורים בלבד, המותרת להיכנס להר הבית.

פסק הרמ"א (שו"ע יו"ד סי' קצב סעי' ב): "יש לסמוך הטבילה סמוך לבעילת מצוה בכל מה שאפשר", והוסיף הסד"ט (שם ס"ק ח בשם הב"ח) כי אם לא ניתן, יש לה לבדוק עצמה בכל יום עד בעילת מצוה (וכן פסק ה"חכמת אדם" סי' קטו סעי' ג), מחשש לדם חימוד שתראה לאחר טבילתה. ולפיכך לענייננו, כיוון שהאישה מרחיקה טבילתה עליה לבדוק עצמה ביומיים שבין טבילתה לחופתה, שמא ראתה, ותהיה בעיה הן מצד איסור נידה לבעלה והן מצד איסור ביאת מקדש.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת (תשס"ו):

הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה של:		
רבקה רינה בת גרונה נתנה	ניר רפאל בן רחל ברכה	חני בת פנינה
נתנאל אילן בן שיינא ציפורה	אלישע יוסף בן אורית	ויקי ויקטוריה בת דייזי
יפה בת רחל יענטע	אסתר בת רחל	יהודית שרה בת רחל
אסתר מיכל בת גיטל	מאירה בת אסתר	נתנאל בן שרה זהבה
בתוך שאר חולי עם ישראל		

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן.
יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה"

הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.

זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

<p>לע"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלבי"ע סיון תשע"ט</p>	<p>לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לע"נ גב' לורין הופמן ז"ל</p>	<p>לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלבי"ע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלבי"ע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת היידי				